

Наталія Володимирівна Родіна,
доктор психологічних наук, професор
кафедри соціальної і прикладної психології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

УДК 159.923

СТАТЕВО-РОЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В СИТУАЦІЯХ ЗАГРОЗИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ

Выборку исследования составили 320 абитуриентов одесских ВУЗов, которые исследовались во время вступительных экзаменов (28,7 % мужского пола и 71,3 % – женского; средний возраст – 18,125 лет). Женщин по сравнению с мужчинами характеризовали высокие значения по трем шкалами опросника WOCQ: фокусирование на позитиве ($F = 3,777$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$), принятие желательного за действительное ($F = 14,350$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,043$) и поиск социальной поддержки ($F = 3,783$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$). Определен набор из 15 утверждений WOCQ, который описывал поведенческие акты, характерные в ситуациях угрозы самоактуализации именно для женщин. Построенная на его основе шкала феминной гендерной роли в копинге характеризовалась высокой надежностью по внутренней согласованности ($\alpha = 0,780$). Очерчиваются перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: гендер, копинг, стресс, ситуации угрозы самоактуализации, шкала феминной гендерной роли в копинге, психометрическая адаптация.

Study sample consisted of 320 students from Odessa universities, which were investigated during entrance exams (28.7% male and 71.3% – female. Average age – 18.125 years). In comparison with men women was characterized by high values for the three scales of WOCQ: Focusing on the positive ($F = 3,777$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$), Wishful thinking ($F = 14,350$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,043$) and Seeking social support ($F = 3,783$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$). The set of 15 statements WOCQ describing the behavioral acts characteristic of women in situations of the threat to self-actualization was defined. The feminine gender role coping scale based on this set characterized by high reliability internal consistency ($\alpha = 0,780$). The prospects for further research were outlined.

Key words: gender, coping, threat to self-actualization situations, feminine gender role coping scale, psychometric adaptation.

Специфіка сучасного українського суспільства характеризується активними трансформаціями ідентичностей її членів: ідентичності політичної, культурної, професійної тощо. Останнім часом у нашій країні спостерігається всезростаючий інтерес до досліджень гендерної ідентичності. Постійно збільшується кількість літератури, що видається та різнобічно висвітлює відповідний комплекс питань.

Гендерна ідентичність – усвідомлення особистістю свого зв'язку з культурними визначеннями мужності та жіночності [2]; приналежності до тієї або іншої соціальної групи на основі статевої ознаки [5]. Іноді в понятті гендерної ідентичності міститься аспект, пов'язаний із психосексуальним розвитком і формуванням сексуальних переваг [11].

Однак більш загальне визначення гендерної ідентичності пов'язано з тим, що її розуміють як результат

отождолення особистістю себе з певною статтю, ставлення до себе як до представника певної статі, засвоєння відповідних їй форм поведінки та формування особистісних характеристик. При різноманітті компонентів, що можуть міститися в структурі гендерної ідентичності часто повторюються два компоненти: біологічна стать (чоловік/жінка) і маскуліність/фемініність як конструкти культури й інтеріоризовані психологічні риси [8].

Складність вивчення особливостей маскуліності/фемініності, як й інших компонентів гендерної ідентичності особистості, пов'язана з тим, що наявні раніше традиційні зразки маскуліності/фемініності в сучасних умовах багато в чому змінилися та продовжують змінюватися. Звідси виникає проблема дослідження, пов'язана з тим, що недостатньо вивчено взаємозв'язки гендерної ідентичності особистості й особливостей подолання стресу.

У літературі з копінгу й донині немає єдиної точки зору щодо проблеми існування певних гендерних розбіжностей у способах подолання. Так, автор трансакційної теорії стресу Р. С. Лазарус вважав, що між чоловіками та жінками відсутні сталі розбіжності в копінг-стратегіях [12]. Але в багатьох наукових працях з питань подолання поведінки зазначається, що на вибір копінг-стратегії у складній життєвій ситуації впливають статево-рольові стереотипи. Так, С. К. Нартова-Бочавер наголошує, що жінки (фемінні чоловіки) схильні до емоційної реакції на проблему, а чоловіки (маскулінні жінки) обирають «інструментальні» методи шляхом перевтілення зовнішньої ситуації [3]. Також акцентується на схильності чоловіків до проблемно-орієнтованого копінгу [10].

У проведеному С. О. Хазовою дослідженні розглядалася здатність жінок і чоловіків до адаптації в умовах, що змінюються. Було виявлено, що жінки мають більш широку норму реакції, можуть поєднувати у власній поведінці декілька стратегій, гнучко використовуючи їх залежно від ситуації. Чоловіки в конфліктних і стресових ситуаціях демонструють більшу ригідність, їх поведінка «більш спеціалізована» [9].

Дослідницею О. Є. Самарою було встановлено, що існують відмінності та подібності в поведінці подолання у чоловіків і жінок, які працюють у МНС. У чоловіків структура копінгу переважно базується на плануванні розв'язання проблеми, пошуку соціальної підтримки та позитивній переоцінці стресової ситуації, а у жінок – на плануванні розв'язання проблеми, самоконтролі та позитивній переоцінці [4].

Проте не є з'ясованим, як виявляються гендерні розбіжності у копінгу в певних стресових ситуаціях, зокрема в ситуаціях загрози самоактуалізації. Отже, метою дослідження було вивчення взаємозв'язків між статево-рольовою ідентифікацією особистості та особливостями подолання стресу в ситуаціях загрози самоактуалізації, а також створення психометричного інструменту для вимірювання гендерних ролей у копінгу.

Вибірку дослідження склали 320 абітурієнтів одеських ВНЗ, які досліджувались під час вступних іспитів. За гендерною ознакою респонденти поділялись наступним чином: 28,7 % чоловічої статі і 71,3 % – жіночої. Середній вік досліджених становив 18,125 років. Вважалось, що досліджувані абітурієнти формують вибірку умовно здорових осіб.

У дослідженні використовувались наступні психодіагностичні методи.

1. Опитувальник МБДО «Методика багатостороннього дослідження особистості» (рос. *Методика многостороннего исследования личности – ММИЛ*), зокрема четвертої шкали, що має назву «Реалізація емоційної напруженості в безпосередній поведінці» (аналог шкали Pd в опитувальнику ММРІ) та п'ятої шкали «Виразність чоловічих та жіночих рис характеру» (аналог шкали Mf в опитувальнику ММРІ). Вибір цих показників зумовлено тим, що вони є пов'язаними одне з одним та характеризують статево-рольову ідентичність особистості [1].

2. Версія методики WOCQ (опитувальник способів подолання) для ситуацій загрози самоактуалізації, що містить наступні шкали: фокусування на позитиві (ФП), прийняття бажаного за дійсне (ПБД), пошук соціальної підтримки (ПСП), самозвинувачення (СЗ), вирішення проблеми (ВП), поведінкова розрядка (ПР), відстороненість (В), а також аналіз проблеми [6].

На першому етапі дослідження за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу порівнювались показники статево-рольової ідентичності та копінг-стратегій в групах чоловіків і жінок.

Для четвертої шкали гендерні розбіжності були статистично значущими ($F = 14,104$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,044$). Середні значення Т-балів у групі чоловіків були вищі ($M = 55,750$, $SD = 11,441$), ніж серед жінок ($M = 50,932$, $SD = 9,632$). Це свідчить про те, що для досліджених чоловіків характерними є маскулінні тенденції. Згідно з Ф. Б. Березіним, М. П. Мирошніковим, Р. В. Рожанцем [6], у вибірці здорових досліджуваних четверта шкала в межах підвищення до 70 Т-балів описує стеничний тип реагування на стресові події.

Для п'ятої шкали статистично значущих розбіжностей між абітурієнтами жіночої та чоловічої статі не виявлено ($F = 0,263$; $p = 0,608$; $\eta^2 = 0,001$). Середні значення Т-балів в групі чоловіків ($M = 54,420$, $SD = 13,893$) були приблизно на такому ж рівні, що і в групі жінок ($M = 55,186$, $SD = 10,912$). Як відомо, в опитувальнику МБДО п'ята шкала по-різному інтерпретується залежно від статі випробуваного. Підвищені показники за цією шкалою в будь-якому профілі означають відхилення від типової для певної статі рольової поведінки й ускладнення сексуальної адаптації. У цілому інтерпретація містить полярний характер залежно від того, жіночий або чоловічий профіль підлягає розшифруванню [6].

Зазначені тенденції свідчать про те, що в обох групах не спостерігається виразного відхилення від статево-рольових стереотипів поведінки, проте, орієнтуючись на значення стандартного відхилення, можна зазначити, що як серед чоловіків, так і серед жінок присутня незначна кількість індивідів з виразно фемінною чи виразно маскулінною поведінкою.

Порівняння показників копінг-стратегій в абітурієнтів чоловічої та жіночої статі дозволив виявити наступні тенденції. Стосовно першої шкали ФП опитувальника WOCQ було встановлено статистично значущі розбіжності між групами ($F = 3,777$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$). Як було встановлено, жінки ($M = 61,940$, $SD = 22,755$) активніше використовують цю стратегію порівняно з чоловіками ($M = 56,643$, $SD = 21,785$). Отже, для жіночого стилю подолання стресу є властивою спробою сформувати позитивний погляд на стресову ситуацію, пошуком можливостей для особистісного зростання, перетворень та творчого розвитку.

Наступна шкала методики – ПБД – також успішно дозволяла диференціювати чоловіків та жінок ($F = 14,350$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,043$). Середній рівень за цією шкалою був більшим у жінок ($M = 45,234$, $SD = 20,836$), ніж у чоловіків ($M = 35,616$, $SD = 19,840$).

Відповідно, фемінний стиль реагування на стрес також реалізується у вигляді спроб змінити погляд на реальність шляхом фантазійного відреагування. Замість того, щоб орієнтуватись на реальність, жінки формують власні уявлення про неї, тим самим спотворюючи ступінь її загрозливості.

Третя шкала WOCQ – ПСП – також виявила гендерні розбіжності. ($F = 3,783$; $p = 0,050$; $\eta^2 = 0,012$). До пошуку соціальної підтримки у ситуаціях загрози самоактуалізації більш схильні жінки ($M = 40,787$; $SD = 24,140$), ніж чоловіки ($M = 46,324$, $SD = 23,502$). Тобто більш властивими саме для жінок є спроби знайти у стресовій ситуації інформаційну, матеріальну й емоційну підтримку. Вони більш схильні до залежної та пасивної поведінки.

Інші шкали методики не виявили гендерних розбіжностей – результати однофакторного дисперсійного аналізу для цих шкал були наступними: шкала самозвинувачення ($F = 0,727$; $p = 0,395$; $\eta^2 = 0,002$), шкала вирішення проблеми ($F = 3,330$; $p = 0,069$; $\eta^2 = 0,010$), шкала поведінкової розрядки ($F = 0,003$; $p = 0,954$; $\eta^2 = 0,000$), шкала відстороненості ($F = 0,393$; $p = 0,531$; $\eta^2 = 0,001$) та шкала аналізу проблеми ($F = 0,516$; $p = 0,473$; $\eta^2 = 0,002$).

Стосовно показників опитувальника WOCQ, які описують категорії вищого порядку, нами було виявлено наступні закономірності. Активність копінг, що потребує зусиль, у групі чоловіків ($M = 0,006$, $SD = 1,014$) майже відповідала виразності зусиль з подолання у жінок ($M = -0,002$, $SD = 0,997$). Статистично значущі розбіжності між цими гендерними групами були відсутні ($F = 0,004$; $p = 0,950$; $\eta^2 = 0,000$). Навпаки,

копінг, що уникає, виявив суттєві гендерні розбіжності ($F = 5,290$; $p = 0,022$; $\eta^2 = 0,016$). Абітурієнти жіночої статі в ситуаціях загрози самоактуалізації активніше залучають стратегії уникання ($M = 0,081$, $SD = 0,990$), ніж чоловіки ($M = -0,201$, $SD = 1,000$). Відповідно, жінки та чоловіки майже однаково інтенсивно застосовують вольові акти в якості відповіді на дію стресору, тоді як абітурієнти жіночої статі віддають перевагу подоланню, що дозволяє відійти від взаємодії зі стресором.

Другий етап дослідження пов'язаний з дослідженням взаємозв'язків між показниками статево-рольової ідентичності особистості. Розглядались окремо групи чоловіків та жінок. Використовувався кореляційний аналіз за К. Пірсоном. Результати кореляційного аналізу наведено у табл. 1.

Згідно з табл. 1, у групі абітурієнтів чоловічої статі виявлено лише одну статистично значущу кореляцію: між параметром фокусування на позитиві та п'ятою шкалою ($r = 0,223$). Встановлений коефіцієнт кореляції свідчив про додатній зв'язок між цими конструктами, тобто більш фемінні чоловіки схильні були шукати позитивні сторони в стресовій ситуації загрози самоактуалізації. Відповідно, серед чоловіків використання такої копінг-стратегії є виявом певної андрогінності, тобто шкала ФП відображає не лише біологічно обумовлені, але й гендерно-рольові відмінності в подоланні стресу, що пов'язані зі статтю.

У групі абітурієнтів жіночої статі виявлено статистично значущу кореляцію між шкалою ПСП опитувальника WOCQ та п'ятою шкалою МБДО. Коефіцієнт кореляції був від'ємним ($r = -0,152$), що свідчить

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між показниками статево-рольової ідентичності абітурієнтів та їхніми копінг-стратегіями

Копінг-стратегії		Чоловіки		Жінки	
		Pd	Mf	Pd	Mf
ФП	r	0,018	0,223*	-0,058	-0,098
	p	0,865	0,037	0,388	0,146
ПБД	r	0,001	0,046	0,048	0,027
	p	0,991	0,673	0,477	0,688
ПСП	r	0,085	0,030	-0,002	-0,152*
	p	0,428	0,778	0,977	0,024
СЗ	r	-0,028	-0,027	0,162*	0,096
	p	0,795	0,800	0,016	0,158
ВП	r	-0,141	0,003	-0,135*	0,031
	p	0,191	0,975	0,045	0,651
ПР	r	0,125	0,061	0,078	0,112
	p	0,245	0,571	0,246	0,099
В	r	0,109	0,162	-0,001	0,115
	p	0,314	0,132	0,988	0,088
АП	r	-0,155	0,062	-0,138*	0,015
	p	0,149	0,565	0,041	0,821

Примітка: * – статистично значущі коефіцієнти на рівні $p < 0,05$.

про схильність більш маскулінних жінок відмовлятися від пошуку підтримки від соціального середовища. Відповідно, серед жінок використання такої копінг-стратегії відповідає їхній жіночій статево-рольовій позиції у соціальному аспекті. Таким чином, у жінок ознакою андрогінності є низькі значення за шкалою ПСП. Також необхідно додати, що пошук соціальної підтримки є маркером не лише біологічно обумовлених, але й соціально-рольових розбіжностей між чоловіками та жінками.

Також у групі жінок виявлено статистично значущі кореляції між четвертою шкалою опитувальника МБДО та деякими копінг-стратегіями. Так, додатній статистично значущий коефіцієнт описував взаємозалежність між реалізацією емоційної напруженості в безпосередній поведінці та самозвинуваченням ($r = 0,162$). Таким чином, чим більше жінки виявляють слабкість контролю на імпульсах, тим більше вони виявляють схильність до постійного переосмислення повторних невдач, а їхні стосунки з міжособистісним оточенням набувають конфронтаційний характер. Ситуація кризи сприймається ними як загрозна та призводить до негативного сприйняття власної ролі в ній. Ця спрямованість на самозвинувачення у стресових ситуаціях в імпульсивних жінок пояснюється тим, що відреагування тривоги на поведінковому рівні стереотипно сприймається як характерне для чоловіків, тому у жінок виникає рольовий конфлікт з цього приводу.

Від'ємні статистично значущі коефіцієнти кореляції виявлені для четвертої шкали і таких шкал опитувальника WOCQ, як ВП ($r = -0,135$) та АП ($r = -0,138$). Обидві описані копінг-стратегії характеризують зусилля, що вживаються індивідом для аналізу та пошуку рішення стресової ситуації, послідовно виявляючи когнітивні зусилля, використовуючи накопичений досвід і протидіючи труднощам. Увага фокусується на ситуації загрози самоактуалізації. Отримані дані доводять наступне: у жінок здатність до контролю власних імпульсів сприяє формуванню проблемно-орієнтованого копіngu. І навпаки, ослаблення функції контролю над формою реалізації спонукає є чинником, що дезорганізує планомірний аналіз та розв'язання ситуацій загрози самоактуалізації. Необхідно зазначити, що як у групі чоловіків, так і в групі жінок статистично значущих ($p < 0,05$) кореляцій між показниками статево-рольової ідентичності та категоріями копіngu вищого порядку не виявлено.

Отже, отриманий аналіз дозволив виявити соціально-рольові корелянти копіngu у гендерному аспекті. Проте залишається відкритим питання, які парціальні поведінкові акти подолання є характерними для чоловіків та жінок у ситуаціях загрози самоактуалізації? Для цього на третьому етапі дослідження нами було розглянуто взаємозв'язки між відповідями на окремі твердження опитувальника WOCQ, що описують парціальні поведінкові копінг-акти, та статтю досліджених. В якості виміру зв'язку між змінними використовувався критерій d Сомерса. Результати аналізу наведено в табл. 2, де залишено лише статистично

значущі взаємозв'язки ($p < 0,05$), а пункти опитувальника відсортовано за абсолютною значущістю.

Додатній знак статистичного критерію d свідчить про те, що вказаний поведінковий акт більше властивий жінкам, від'ємний знак – чоловікам. Очевидно, що набір цих поведінкових актів характеризує стиль жіночої/чоловічої поведінки з подолання стресу в ситуаціях загрози самоактуалізації. Уявляється можливим на основі цього переліку тверджень опитувальника WOCQ сформувати шкалу чи декілька шкал, що можуть виступити в якості валідного психометричного інструменту для вимірювання гендерних ролей у копіngu.

Проведений експлораторний факторний аналіз (метод найбільшої правдоподібності) засвідчив, що за критерієм каменистого осипу більш адекватною є однофакторне рішення. Надійність за внутрішньою узгодженістю для набору із 17 пунктів (для двох пунктів з від'ємним значенням критерію d Сомерса використовувався зворотний ключ) була достатньо високою: коефіцієнт α Кронбаха становив 0,699. Проте подальший аналіз свідчив, що видалення пунктів 26 і 48 дозволив значно підвищити надійність за внутрішньою узгодженістю підсумкової шкали ($\alpha = 0,780$). Подальше видалення пунктів зі шкали не призвело до підвищення коефіцієнту α Кронбаха.

Отже, сформований набір із 15 тверджень опитувальника WOCQ описував поведінкові акти характерні в ситуаціях загрози самоактуалізації саме для жінок. Тому сформована шкала отримала назву шкала фемінної гендерної ролі у копіngu. Склад цієї шкали становили пункти з різних шкал версії методики WOCQ для ситуацій загрози самоактуалізації (табл. 3).

Інакше кажучи, ця таблиця містить ієрархічну структуру фемінного стилю копінг-поведінки в ситуаціях загрози самоактуалізації. Сім поведінкових актів відповідали копіngu, що уникає (шість пунктів – до шкали ПБД, один пункт – до шкали С3); шість поведінкових актів стосувались копіngu, що потребує зусиль (шість пунктів – до шкали ФП, один пункт – до шкали ПСП). Пункти 27 та 3 не відповідали жодній шкалі. Таким чином, фемінна гендерна роль у копіngu орієнтується на такі стратегії, як фокусування на позитиві; прийняття бажаного за дійсне; пошук соціальної підтримки та самозвинувачення.

Ця шкала успішно диференціює чоловіків та жінок. Середні показники за сумарним балом за шкалою фемінної гендерної ролі у копіngu в групі абітурієнтів чоловічої статі ($M = 19,044$, $SD = 7,788$) були значно нижчими, ніж в абітурієнтів жіночої статі ($M = 24,425$, $SD = 7,265$). Також виявлено відсутність статистично значущих кореляцій між сумарним балом за шкалою фемінної гендерної ролі у копіngu та четвертою і п'ятою шкалами опитувальника ММІЛ в групах чоловіків і жінок. Це свідчить про нездатність показників опитувальника ММІЛ, що характеризують статево-рольову ідентичність особистості, виявляти гендерні ролі у поведінці подолання.

Таблиця 2

Взаємозв'язки між статтю досліджених та окремими поведінковими актами подолання ситуацій загрози самоактуалізації

Пункт опитувальника WOCQ	d
60. Я молив Бога про допомогу	0,258
27. Я хотів чогось гарного	0,224
59. Я фантазував і мріяв, як могло б усе змінитися	0,235
26. Я склав план дій і йшов за ним	-0,208
45. Я поділився з ... (кимось) своїми переживаннями	0,200
38. Завдяки цій ситуації я зрозумів, що по-справжньому важливо в житті	0,193
48. Я використовував досвід, набутий мною раніше в подібних ситуаціях	-0,191
19. Я втішав і підбадьорював себе, як тільки міг	0,181
32. Я подумав: що не робиться, усе на краще	0,176
18. Я шукав співчуття та підтримки від когось-небудь	0,173
3. Я зайнявся роботою (або чимось ще), щоб відволіктися від цієї проблеми	0,174
11. Я сподівався на диво	0,164
42. Я попросив поради в родича або друга, думку якого я дуже поважаю	0,163
58. Мені хотілося, щоб проблема зникла або як-небудь вирішилася сама собою	0,157
56. Завдяки цій ситуації щось у мені змінилося на краще	0,145
57. Я мріяв про те, як добре було б перенестися в інший час або місце	0,137
51. Я обіцяв собі, що наступного разу все буде по-іншому	0,135

Таблиця 3

Збіг пунктів-тверджень шкали феміної гендерної ролі у копінгі зі шкалами, вихідної версії WOCQ

Типи копіngu							
Копінг, що потребує зусиль				Копінг, що уникає			
Копінг-стратегії							
ФП	ПСП	ВП	ПР	АП	ПБД	СЗ	В
Окремі акти подолання							
32, 38, 56	18, 42, 45				11, 19, 57, 58, 59, 60	51	

Таким чином, для феміного стилю подолання стресу є властивими спроби сформувавши позитивний погляд на стресову ситуацію, шукати можливості для особистісного зростання, змінити погляд на реальність, шляхом фантазійного реагування, знайти у стресовій ситуації інформаційну, матеріальну й емоційну підтримку. Для досліджених чоловіків більш характерними є саме маскуліні тенденції. Жінки та чоловіки майже однаково інтенсивно застосовують вольові акти в якості відповіді на дію стресору, тоді як абітурієнти жіночої статі віддають перевагу подоланню, що дозволяє уникнути взаємодії зі стресором. Визначений набір із 15 тверджень опитувальника WOCQ описував поведінкові акти, характерні в ситуаціях

загрози самоактуалізації саме для жінок. Побудована на його основі шкала феміної гендерної ролі у копінгі характеризувалась високою надійністю за внутрішньою узгодженістю ($\alpha = 0,780$).

Ми вважаємо, що майбутні дослідження статево-рольової ідентичності особистості та особливості подолання стресу мають стосуватись інших стресових ситуацій. Також подальші дослідження статево-рольової ідентичності особистості та особливості подолання стресу мають перспективи у сімейній психології. Так, у праці [7] ми розглядаємо взаємодію між партнерами у сімейних стосунках, як системний процес, детермінований використанням копінг-стратегій, механізмів психологічних захистів і структури особистості.

Використані літературні джерела

1. *Березин Ф. Б.* Методика многостороннего исследования личности [Текст] /Ф. Б. Березин, М. П. Мирошников, Р. В. Рожанец. – М.: Медицина, 1976. – 176 с.
2. *Воронина О. А.* Феминизм и гендерное равенство / О. А. Воронина. – М.:УРСС, 2004 – 319 с.
3. *Нартова-Бочавер С. К.* «Coping Behavior» в системе понятий психологии личности [Текст] / С. К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 5. – С. 20–30.
4. *Самара О. Е.* Особенности копинг-стратегий у работников МЧС в связи с гендерной принадлежностью [Текст] / О. Е. Самара // Медицинская психология. – 2009. – № 2–3. – С. 115–119.
5. *Радина Н. К.* Возрастные и социокультурные аспекты гендерной социализации подростков [Текст] / Н. К. Радина, Е. Ю. Терешенкова // Вопросы психологии. – 2006. – № 5. – С. 49–59.
6. *Родіна Н. В.* Опитувальник WOCQ в адаптації С. І. Хаїрової. Психометричний аналіз і альтернативна факторна модель [Текст] / Н. В. Родіна // Актуальні проблеми психології. – 2010. – Т. 12. – В. 10. – Ч. 2. – С. 340–350.
7. *Родіна Н. В.* Психодинамічні аспекти теорії В. Шутца: проблема міжособистісних потреб в ситуації внутрішньосімейної взаємодії [Текст] / Н. В. Родіна, О. М. Сухоребра // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; редкол.: В. І. Судаков (та ін.). – К.: Логос, 2011. – Т. 3. – С. 104–114.
8. *Рымарев Н. Ю.* Личностные особенности подростков с различной гендерной идентичностью: автореф. дис. [Текст] / Н. Ю. Рымарев. – Краснодар: КГУ, 2006. – 22 с.
9. *Хазова С. А.* Пол, гендер и совладание с трудностями [Текст] / С. А. Хазова // Гендерные основания механизмов и профилактики девиантного поведения личности и малых групп в XXI веке: Материалы международного симпозиума, Кострома, 27–28 октября 2005 г. / Отв. ред. Н. П. Фетискин, А. Л. Журавлев. – М.–Кострома: КГУ им. Н. А. Некрасова, 2005. – С. 393–395.
10. *Brems C., Johnson M. E.* Problem-solving appraisal and coping style: The influence of sex-role orientation and gender [Текст] / C. Brems, M. E. Johnson // J Psychol. – 1989. – № 123 (1). – P. 87–94.
11. *Gagnon J.* The Social Psychology of Sexual Development [Текст] / J. Gagnon, B. Henderson // Family in Transition, Toronto: Little, Brown and Company, 1977. – 116 p.
12. *Lazarus R. S.* From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks [Текст] / R. S. Lazarus // Annu Rev Psychol. – 1993. – № 44. – P. 1–21.

